

Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnalle on vuoden 1995 valtiopäivillä annettu hallituksen esitys n:o 214/1995 vp laiksi lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta. Lakivaliokunta on

antanut asiasta nyt koolla olevalle eduskunnalle mietintönsä n:o 2/1996 vp.

Eduskunta on hyväksynyt seuraavan lain:

Laki

lapseksiottamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lapseksiottamisesta 8 päivänä helmikuuta 1985 annetun lain (153/85) 22 ja 26 §, näistä 22 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla (1101/92),

muutetaan 10 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 momentti, 19 §, 20 §:n 2 momentti, 21, 24 ja 25 §, 27 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 28 §, 29 §:n 3 momentti, 34 §:n 1, 2 ja 4 momentti, 38 §, 41 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 17 §:n 2 momentti, 28 § sekä 50 §:n 1 ja 2 momentti mainituissa 27 päivänä marraskuuta 1992 annetussa laissa ja 21 § osittain muutettuna mainitulla lailla, sekä

lisätään 20 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla, uusi 3 momentti, lakiin uusi 41 a, 42 a ja 42 b §, 7 lukuun uusi 47 a § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 49 a ja 49 b § seuraavasti:

10 §

Vanhempien suostumus lapseksiottamiseen on annettava sosiaalihuoltolain 6 §:ssä (736/92) tarkoitetulle kunnan määräämälle toimielimelle (*kunnan sosiaalihuollon toimielin*) tai 3 luvussa tarkoitetulle ottolapsitoimistolle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1164/87) 6 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai 36 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla. Tarkemmat säännökset suostumuksen vastaanottamisesta annetaan asetuksella.

tai tuomiostuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, hän vapautuu lapseksiottamisen jälkeen erääntyvien elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, vanhempi vapautuu suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen lapseksiottamista.

17 §

Ottolapsineuvontaa antavat kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä ottolapsitoimistot, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveystieteiden luvan harjoittaa ottolapsineuvontaa.

14 §

Jos lapsen aikaisempi vanhempi ennen lapseksiottamista on sopimuksella sitoutunut

18 §

Ottolapsineuvontaa annettaessa on:

3) seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen ja, jos sijoitus epäonnistuu, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen edun suojaamiseksi; sekä

Ottolapsineuvontaa annettaessa ottolapsitoimiston on hankittava asianomaiselta kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto lapsen sekä lapseksiottajan olosuhteista.

19 §

Kansainvälisen lapseksiottamispalvelun tarkoituksena on:

1) välittää lapseksiottaja, jolla on asuinpaikka Suomessa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja joka tarvitsee ottovanhemmat;

2) avustaa lapseksiottamisen vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä; sekä

3) auttaa ja tukea lasta ja ottovanhempia, tarvittaessa myös sen jälkeen kun ottolapsisuhde on vahvistettu.

Kansainvälinen lapseksiottamispalvelu voi myös välittää alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka tarvitsee ottovanhemmat, lapseksiottajan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, jos tällainen lapseksiottaminen on lapsen edun mukainen.

20 §

Erityisenä asiantuntijaviranomaisena on sosiaali- ja terveysministeriön alainen Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*). Se toimii myös Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioiden tehdyn yleissopimuksen (*Haagin sopimus*) 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena.

Lapseksiottamisasioiden lautakunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

21 §

Kansainvälistä lapseksiottamispalvelua antavat Suomessa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet sosiaali- ja terveysministeriön luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Palvelunantaja huolehtii Haagin sopimuksen III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla, asetuksella tai sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä on

sille uskottu.

Palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävässä työskentelevän viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen kanssa, jonka lapseksiottamisasioiden lautakunta on hyväksynyt (*ulkomainen palvelunantaja*). Lautakunta voi peruuttaa hyväksymisen, jos siihen havaitaan olevan syytä.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin asetuksella.

24 §

Jos joku, jolla on Suomessa asuinpaikka, aikoo ottaa ottolapseksi alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, hänen on pyydettävä kansainvälistä lapseksiottamispalvelua palvelunantajalta.

25 §

Lapseksiottajan on haettava lapseksiottamisasioiden lautakunnan lupa ennen kuin lapseksiottaminen vahvistetaan Suomessa tai ulkomailla, jos:

1) lapseksiottajalla on asuinpaikka Suomessa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa; tai

2) lapseksiottajalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja alle 18-vuotiaalla lapseksiottettavalla on asuinpaikka Suomessa.

27 §

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan lapseksiottamiseen 25 §:n 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa, jos 1—7 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa ja kansainvälistä lapseksiottamispalvelua on annettu siten kuin 19—24 §:ssä säädetään.

Lapseksiottamisasioiden lautakunta voi myöntää luvan 25 §:n 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa, jos 1—11 §:ssä säädetty lapseksiottamisen edellytykset ovat olemassa ja lautakunnalle on esitetty lapseksiottajan asuinpaikkavaltion toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antama lausunto lapseksiottajasta ja hänen olosuhteistaan sekä selvitys siitä, että hänet on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi ottovanhemmaksi, että hänelle on annettu tarvittavaa neuvontaa sekä että lapsella on lupa päästä lapseksiottajan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

Lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi. Lautakun-

ta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella kerrallaan saatuaan palvelunantajan sekä kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston lausunnon asiasta. Jos lapsi on luvassa mainitussa määräajassa sijoitettu lapseksiottajan luokse lapseksiottamisen tarkoituksessa, luvan voimassaolo jatkuu, kunnes lapseksiottaminen on vahvistettu. Luvan voimassaolo lakkaa, jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois lapseksiottajan luota.

28 §

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa ottolapseksi, tai henkilön, joka aikoo ottaa alaikäisen lapsen ottolapseksi, on pyydettävä ottolapsineuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai sosiaali- ja terveysministeriön luvan saaneelta ottolapsitoimistolta.

29 §

Ennen kuin alaikäisen lapseksiottamista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa tutkittavaksi, hakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa, tulee esittää tuomioistuimelle selvitys siitä, että ottolapsineuvontaa on annettu siten kuin 16—18 ja 28 §:ssä säädetään. Jos kyseessä on 25 §:ssä tarkoitettu lapseksiottaminen, hakijan on selvitettävä, että lupa on myönnetty.

34 §

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos lapseksiottajilla tai lapseksiotettavalla on täällä asuinpaikka.

Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos lapseksiotettava tai jompikumpi lapseksiottajista on Suomen kansalainen ja sen valtion viranomaiset, jossa lapseksiottajilla tai lapseksiotettavalla on asuin- tai kotipaikka, eivät ole toimivaltaisia käsittelemään asiaa tai hakemuksen tutkimiselle Suomessa on muu painava peruste.

Jos edellä tarkoitetuissa tapauksissa ei ole 29 §:n 1 momentin mukaan laillista tuomioistuinta, lapseksiottamisen vahvistamista koskeva asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

38 §

Jollei 2 momentista muuta johdu, vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos kummallakin lapseksiottajalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka sanotussa valtiossa tai tämän valtion kansalaisuus taikka jos lapseksiottaminen on pätevä siinä valtiossa, jossa lapseksiottajilla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, johon on ollut haettava 25 §:ssä tarkoitettu lupa, on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu lapseksiottaminen on 1 ja 2 momentin estämättä ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut lapseksiottaminen, joka ei 1—3 momentin nojalla ole pätevä Suomessa, on täällä pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

41 §

Helsingin hovioikeus voi vahvistaa vieraassa valtiossa tapahtuneen lapseksiottamisen päteväksi, jos jommallakummalla lapseksiottajalla tai lapseksiotettavalla on lapseksiottamisen ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa lapseksiottaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavaksi.

41 a §

Vaikka lapseksiottaminen olisi 38 §:n 1 momentin nojalla katsottava päteväksi Suomessa, Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että lapseksiottaminen tunnustetaan Suomessa.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös ottolapsisuhteen purkamista, joka 39 §:n 1 momentin nojalla olisi katsottava päteväksi Suomessa.

42 §

Edellä 38 §:n 4 momentissa, 39 §:n 2 momentissa ja 41 a §:ssä sekä jäljempänä

42 b §:ssä tarkoitettua vahvistamista koskeva hakemus tehdään Helsingin hovioikeudelle.

42 a §

Jos lapsiksiottaminen on varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi, lapsiksiottamisella on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kapaleessa määrätään.

42 b §

Jos lapsiksiottaminen on vahvistettu Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa ja siellä varmennettu Haagin sopimuksen mukaiseksi ja lapsiksiottaminen ei tuon valtion oikeusjärjestyksen mukaan ole johtanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin hovioikeus voi ottovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa lapsiksiottamisen sellaiseksi lapsiksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettut suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen lapsiksiottamiseen.

43 §

Edellä 38 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettua lapsiksiottamista sekä 39 §:n 1 momentissa tarkoitettua ottolapsisuhteen purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä hovioikeuden tule vahvistaa lapsiksiottamista tai ottolapsisuhteen purkamista 41 §:n tai 41 a §:n nojalla päteväksi, jos tämä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

Varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi

47 a §

Tuomioistuim, joka on vahvistanut lapsiksiottamisen, voi hakemuksesta varmentaa, että lapsiksiottaminen on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

Tuomioistuim voi pyytää 1 momentissa tarkoitettussa asiassa lapsiksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon.

8 luku

Erinäisiä säännöksiä

49 a §

Kunnan sosiaalihuollon toimielimen, ottolapsitoimiston ja palvelunantajan on säilytettävä ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapsiksiottamispalvelun yhteydessä tehty tai vastaanotetut ottolasta, hänen vanhempiaan ja ottovanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta.

Palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettuja asiakirjat sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen tai ottolapsitoimiston säilytettäväksi, joka on antanut asiassa ottolapsineuvontaa, jos toimielin tai ottolapsitoimisto suostuu siihen. Jos ottolapsitoimisto tai palvelunantaja lopettaa tässä laissa tarkoitetun toimintansa, 1 momentissa tarkoitettuja asiakirjat on siirrettävä sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen säilytettäväksi, jolle sosiaali- ja terveysministeriö antaa tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat.

Ottolapsella ja hänen huoltajallaan sekä ottolapsen jälkeläisillä on oikeus tarpeellisella tavalla ohjattuina saada tietoja 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista asiakirjoista. Tietojen antamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä, jos tietojen antamisesta voi aiheutua vaaraa ottolapsen terveydelle tai kehitykselle taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin vastoin ottolapsen etua tai muuta yksityistä etua.

49 b §

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta sekä tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä sosiaalihuollon asiakirjojen salassapidosta ja sosiaalihuollon tehtäviä hoitavien vaitiolovelvollisuudesta säädetään.

50 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi hakemuksesta myöntää luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi, hankittuaan asiasta ensin lapsiksiottamisasioiden lautakunnan lausunnon, myöntää luvan kan-

sainvälisen lapseksiottamispalvelun antamiseen kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle taikka Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajien luokse ennen tämän lain voimaantuloa, lain 24 ja 25 §:ää ei sovelleta, mikäli lapseksiotettava ja lapseksiottajat ovat Suo-

men, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia ja lapseksiottajilla on kotipaikka jossakin näistä valtioista.

Jos lapseksiottamisasioiden lautakunta on ennen tämän lain voimaantuloa myöntänyt luvan lapseksiottamiseen, kansainvälisen lapseksiottamispalvelun antamista lapseksiottajalle voidaan tämän lain estämättä jatkaa, jos palvelun antaminen olisi mahdollista tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 19 §:n mukaan. Lapseksiottamisen vahvistamista koskeva asia voidaan tällöin tutkia Suomessa myös niissä tapauksissa, joissa Suomen tuomioistuimien olisi toimivaltainen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 34 §:n mukaan.

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1996

